

اوپک، نفت ۱۰۰ دلاری و چشم انداز بازار نفت

ترجمه و تلخیص: سپیلا زمانی
منابع: گلف نیوز، تامسون فایننشال، اوپک/۲۰۰۸

طلای سیاه، پرمصرف و جنجال برانگیز، تنها در سایه‌ی تحلیل‌های تئوریک اقتصادی، راه به جایی نخواهد برد.

جفری روبین، اقتصاددان موسسه بازارهای جهانی "CIBC" در این باره با اشاره به اینکه تحلیلگران از روند افزایشی قیمت نفت متعجب هستند زیرا عرف بر این است که قیمت بالا تقاضا را کاهش می‌دهد، می‌گوید: "رشد اقتصادی شدید چین و سایر کشورهای در حال توسعه، هر گونه کاهش تقاضا از سوی کشورهای توسعه یافته را جبران کرده است."

با نگاهی اجمالی به شوک نفتی ۱۹۷۳ و ۱۹۷۹ درمی‌یابیم که آثار غیر اقتصادی، همچون جنگ ۶ روزه اعراب و اسرائیل و انقلاب اسلامی ایران، علاوه بر کاهش میزان تولید، به نگرانی‌های خاصی در خصوص کاهش عرضه نفت در آینده

نقیض مسوولان نفتی سران این کشورها و نیز وزیران انرژی فرانسه و آمریکا در این مورد، نگاه‌ها را به سوی تحولاتی فراسوی اوپک و نفت سوق می‌دهد.

تحلیلگران بر این اعتقادند که دوران دلگرمی شرکت‌های بزرگ نفتی جهان مبنی بر اینکه با تکیه بر قدرت فنی خود می‌توانند نفت ارزان قیمت از ذخایر کشف نشده استخراج کنند، به سر آمده است. آنچه مادر عوض، از طریق شورای ملی نفت آمریکا می‌شنویم، تنها هشدارهایی مبنی بر این نکته است که ذخایر نفتی جهان رو به اتمام است و سیر صعودی قیمت‌ها ادامه دارد.

تجربه‌ی بحران‌های نفتی دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی که به افزایش بهای جهانی نفت منجر شد، حاکی از این واقعیت تاریخی است که اساسا هر گونه نوسان در قیمت جهانی این

بهای نفت سرانجام آنقدر افزایش یافت و به سیر صعودی خود ادامه داد تا این که با عبور از رقم تاریخی یکصد دلار برای هر بشکه، عبارت قدیمی و البته معروف "نفت ۱۰۰ دلاری" را از رویا به واقعیت رساند. در واقع، همزمان با نزدیک شدن به فصل سرما و افزایش قیمت نفت در بازار جهانی انرژی، دور جدیدی از تحلیل وضعیت بازار در سال آینده توسط سازمان‌های مطالعاتی و تحلیلگران بازار جهانی آغاز شده است.

بر خلاف اظهارات برخی از مقامات غربی مبنی بر لزوم افزایش سطح تولید از سوی کشورهای تولیدکننده نفت، علت افزایش بهای نفت از جنس اقتصادی نبوده و تعادل در نظام عرضه و تقاضا برقرار است. این در حالی است که برخی از تحلیلگران بر این اعتقادند که دو استدلال موجود در مخالفت با رسیدن نفت به ۱۰۰ دلار هر بشکه - توانایی تکنولوژی در تولید نفت بیشتر و محدود شدن تقاضا به علت بهای بالای نفت- به سرعت در حال رنگ باختن هستند.

قیمت نفت برخلاف نظر بسیاری از کارشناسان در سال ۲۰۰۸، ۱۰۰ دلاری شد اما بسیاری از کارشناسان معتقدند سطح کنونی قیمت نفت حفظ نخواهد شد، اما با این حال همه نگاه‌ها به سمت سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) خیره ماند و اوپک باز هم متهم اصلی افزایش قیمت نفت شد.

اینکه آیا اوپک ظرفیت تولید خود را در اجلاس بعدی افزایش خواهد داد، سوالی است که بسیاری از توسعه یافته‌ها مطرح کرده‌اند. نماینده اندونزی در پاسخ به این سوال توسعه یافته‌ها گفت: اوپک احتمالا در نشست ماه فوریه خود تصمیم به افزایش تولید خواهد گرفت.

نماینده اندونزی در اوپک، پس از ثبت رکورد بی سابقه ۱۰۰ دلاری برای هر بشکه نفت، با بیان مطلب فوق افزود: در صورتی که اوپک میزان عرضه نفت به بازار را نا کافی تشخیص دهد، در نشست ماه آینده تولید را افزایش می‌دهد.

در واقع، شکستن این مرز، بازارهای جهانی را به ابهام و شگفتی فروبرد. افزایش بی سابقه قیمت جهانی نفت با عبور از همه مرزهای پیشگویی و چانه زنی، پرده از واقعیتی گشود که حکایت از عدم رغبت کشورهای عربی عضو اوپک در ساماندهی قیمت‌ها و میزان عرضه دارد. گفته‌های ضد و

از دید کارشناسان و تحلیلگران نفتی غربی، اوپک تنها نهادی است که می تواند بحران های ناشی از عرضه و تقاضا و نیز قیمت را در بازار جهانی نفت به نحو موثری مدیریت کند

دارد تا بتواند تقاضای جهانی نفت را تامین کند. ۱۱۰ میلیارد دلار از این رقم تا سال ۲۰۱۰ میلادی سرمایه گذاری خواهد شد و ۲۶۰ میلیارد دلار نیز طی سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ نیاز خواهد بود.

این در حالی است که محمد العلیم - سرپرست وزارت نفت کویت - تأکید کرد: "سازمان اوپک در نشست آینده خود در ماه مارس احتمال افزایش تولید را بررسی می کند. وی به خبرگزاری رسمی اوپک افزود: در حالی که آخرین اطلاعات نشان می داد که رشد اقتصادی جهان در حال کند شدن است، رشد اقتصادی همچنان در کشورهای در حال توسعه مانند چین و هند دارای توازن بود."

به گفته ی وی، اوپک مایل است توازن بازار را حفظ کند و نفت کافی را در اختیار بازار قرار دهد، ولی خاطر نشان ساخت که این کار در پاسخ به نیاز بازار صورت خواهد گرفت و نه عواملی که اوپک توان تاثیر گذاری بر آن را نخواهد داشت. این در حالی است که نشست ۱۴۷ سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) با تصمیم اعضای این سازمان برای تغییر ندادن میزان تولید نفت همراه شد.

بنابراین، حداقل تا ۳۰ سال آینده نفت نیاز عمده کشورهای مصرف کننده است و تولیدکنندگان نیز باید برای این شرایط آماده باشند. تولیدکنندگان که با حجم بالایی دلارهای نفتی روبه رو هستند، در آغاز دچار شور و شغف شدند و سرازیر شدن دلارهای نفتی را رویدادی مثبت تلقی کردند، ولی با گذشت زمان به سیاست های کنترلی و نظارت بر نحوه هزینه شدن این درآمدها روی آوردند. رشد بی سابقه درآمدهای نفتی که منشا آن نه تولید ناخالص داخلی که تغییر شرایط در بازار نفت بود، در صورت فقدان مدیریت به آشفستگی و خسارت های جبران ناپذیر منجر خواهد شد و این همه، تنها به اوپک و دست اندرکاران آن نیاز ندارد تا بازار را توازن بخشد، بلکه باید دست به دست هم داد، تا این مهم صورت پذیرد.

مجال بورس بازی را برای دلان نفتی باز کرده است، از علل عمده بیرونی افزایش بهای نفت تلقی می شود.

با این وجود، عدم همکاری عربستان در تثبیت بازار و تعدیل قیمت ها، به بروز مشکلاتی در زمینه اصلاح عرضه و تولید جهانی منجر گردیده است که آینده ی بازار نفت را با ابهامات بیشتری رو به رو کرده است.

بدین ترتیب، می توان گفت که در صورت عدم همکاری اوپک در تنظیم بازار، کشورهای صنعتی پیشرفته با مساله عدم امنیت عرضه بالقوه انرژی در آینده روبه رو خواهند شد. به عبارت دیگر، همکاری اوپک در تامین عرضه نفت خام به مقدار کافی برای مصارف آینده، شرط لازم در تحقق امنیت عرضه برای کشورهای صنعتی پیشرفته محسوب می شود. به عبارتی، از دید کارشناسان و تحلیلگران نفتی غربی، اوپک تنها نهادی است که می تواند بحران های ناشی از عرضه و تقاضا و نیز قیمت را در بازار جهانی نفت به نحو موثری مدیریت کند و در وضعیت فعلی، سکاندار کشتی نفتی در دریای پرتلاطم بازارهای جهانی باشد.

بدین ترتیب تا آینده ی قابل پیش بینی، کشورهای بزرگ صنعتی نمی توانند بدون اوپک به هدف اصلی خود یعنی تنوع بخشی به عرضه برای تامین امنیت عرضه دست یابند.

اکنون با توجه به این که عرضه غیررسمی و تک محموله نفت خام در چند ماهه اخیر رو به کاهش گذاشته است، این مساله، رشد تقاضای کاذب و در نتیجه غیر واقعی بهای نفت را بیشتر توجیه می کند. رشد خرید و فروش های بی ملاحظه در بازارهای بورس نفت نیز مزید بر علت شده تا بهای نفت همچنان به روند صعودی خود ادامه دهد و این نکته ای است که شرکت های نفتی بین المللی و خصوصاً غرب، نسبت به آن بی تفاوت بوده و بهای ۱۰۰ دلار هر بشکه نفت را تنها به اقدامات صورت گرفته یا نگرفته اوپک در این زمینه نسبت می دهند.

این در حالی است که برخی دیگر از تحلیلگران، کاهش تولید نفت در دریای شمال و ذخایر انرژی آمریکا، کاهش چشمگیر ارزش دلار در برابر یورو و ادامه تنش در مرزهای ترکیه و عراق را از مهمترین دلایل رسیدن نفت به رکورد ۱۰۰ دلاری می دانند. به اعتقاد کارشناسان بین المللی انرژی، کاهش ارزش دلار در برابر یورو، سرمایه گذاران بین المللی را برای خرید بیشتر نفت و طلا ترغیب کرده است. روند افزایش بهای نفت در حالی ادامه دارد که رکورد تازه برای بهای نفت همچنان در حال ثبت شدن است.

با این حال، چندی پیش، یک کارشناس ارشد انرژی تأکید کرد، اوپک تا ۲۵ سال آینده بیش از ۶۸۰ میلیارد دلار برای افزایش ظرفیت تولید نفت خود سرمایه گذاری خواهد کرد و این سرمایه گذاری ۶۸۰ میلیارد دلاری اوپک، بخشی از ۹/۵ تریلیون دلار سرمایه گذاری است که کشورهای تولیدکننده و مصرف کننده انرژی قرار است در بلندمدت در زیرساخت های انرژی انجام دهند.

گفته می شود که اوپک طی سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۳۰ میلادی به بیش از ۶۸۰ میلیارد دلار سرمایه گذاری جدید نیاز

نیز دامن می زد. بنابراین به دلیل تنش در مناسبات سیاسی و آثار و تبعات آن بر عرضه و تقاضای جهانی نفت، در این چند دهه ی اخیر، شوک نفتی امری اجتناب ناپذیر بوده است.

رشد غافلگیرکننده بهای نفت که از بهار سال جاری آغاز گردید، با ثبت رکورد بی سابقه ۱۰۱ دلار هر بشکه، علاوه بر سنت شکنی و عبور از مرز پیش بینی های مرسوم، بیش از پیش ضرورت بازبینی بر نقش تحولات منطقه ای و ژئوپلیتیکی در قیمت گذاری های بازار نفت را برجسته کرد. در این میان، اوپک به عنوان بزرگترین عرضه کننده نفت خام بدون شک در کانون بحران های آتی حاصل از این رشد نامعقول قیمتی قرار دارد و این در حالی است که عربستان با وجود عدم نیاز تقاضای واقعی جهانی، همچنان در صد افزایش میزان تولید خود به میزان ۵۰۰ هزار بشکه در روز است.

این در حالی است که افزایش قیمت در اقتصاد کشورهای تولیدکننده و مصرف کننده، آثاری مستقیم و موثر گذاشته و خواهد گذاشت. کشورهای مصرف کننده به سیاست های ممیزی مصرف، کاهش مصرف و افزایش بهره وری مصرف انرژی روی آورده اند. این امر به طور طبیعی، میزان مصرف کنونی نفت جهان را کاهش خواهد داد. بنابراین، در درازمدت باید در انتظار کاهش در تقاضای مصرف بود که در کشورهای جهان متفاوت است. متوسط این رقم حداکثر تا ۵ درصد از رقم فعلی خواهد بود.

این امر تولید منابع جایگزین را نیز اقتصادی کرده و تولید انرژی های جایگزین مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، به رغم پیشرفت هایی که در این زمینه صورت گرفته، ولی هنوز بسیاری از کشورها نمی توانند جایگزینی بیابند تا بتواند با نفت و گاز رقابت کند، و این امر، به موازات قیمت های بالای نفت در بازارهای جهانی، نتوانسته مصرف آنها (کشورها) را اقتصادی کند.

با این حال، اوپک معمولاً در بیشتر زمان ها توانسته بیض بازار را در دست گیرد و با افزایش سقف تولید، آنچه را که در توان داشته برای تنظیم عرضه و تقاضا در بازارهای جهانی، انجام دهد. اما، دانستن این مطلب نیز ضروری است که اوپک، سازمانی است که شاید بیشتر از موسسان آن، توجه دیگر کشورها خصوصاً کشورهای صنعتی و مصرف کنندگان بزرگ نفت را به خود جلب کرده است. اگر بپذیریم بخش مهمی از حیات و ممت کشورهای توسعه یافته وابسته به نفت است، آن گاه باید اذعان کرد این کشورها تمام هم و غم خود را برای تاثیر در بزرگترین و موثرترین کارتل نفتی دنیا یعنی اوپک به کار گیرند. و از طرف دیگر، افزایش قیمت ها را نیز تا حد زیادی از چشم این سازمان بزرگ جهانی ببینند!!

با این حال، بدون در نظر گرفتن دلایل درونی رشد تقاضای افسار گسیخته نفت در بازارهای جهانی، چنین به نظر می رسد که شوک نفتی اخیر، بیشتر در نتیجه فشارهای خارج از بازار عرضه و تقاضای نفت بوده باشد. کاهش ارزش دلار در برابر یورو و به دنبال آن، ایجاد لابی های غیررسمی که